

Advies over de modernisering van het studieaanbod in het secundair onderwijs

Over de basisopties en de matrix

Vlaamse Onderwijsraad
Koning Albert II-laan 37
B-1030 Brussel
T +32 2 219 42 99
info@vlor.be
www.vlor.be

Wijs beleid door overleg

Adviesvrager: Hilde Crevits, viceminister-president van de Vlaamse Regering,
Vlaams minister van Onderwijs op 18 januari 2017

**Uitgebracht door de Raad Secundair Onderwijs op 21 februari 2017 met
eenparigheid van stemmen**

Vorbereiding: werkgroep Matrix op 26 januari, 9 februari en
14 februari 2017 onder voorzitterschap van Luc De Man

Dossierbeheerder: Patrice Caremans

INHOUD

1	SITUERING	2
2	FOCUS VAN HET ADVIES	2
3	TOETSSTENEN VOOR DE BEOORDELING VAN HET STUDIEAANBOD	3
4	TOETSING VAN DE BASISOPTIES IN HET TWEDE LEERJAAR VAN DE EERSTE GRAAD	3
4.1	IS HET STUDIEAANBOD TRANSPARANT?	3
4.2	IS HET STUDIEAANBOD RATIONEEL?	4
4.3	ZORGT HET STUDIEAANBOD VOOR EEN HERWAARDERING VAN HET TECHNISCH GERICHT ONDERWIJS?	4
4.4	ZORGT HET STUDIEAANBOD VOOR EEN GETRAPTE STUDIEKEUZE?	5
4.4.1	In de A-stroom	5
4.4.2	In de B-stroom	5
4.5	IS HET STUDIEAANBOD EEN INSTRUMENT TEGEN DE WATERVAL?	5
4.6	BIEDT HET STUDIEAANBOD RUIMTE AAN SCHOLEN?	6
5	TOETSING VAN MATRIX IN DE TWEDE EN DE DERDE GRAAD	6
5.1	IS HET STUDIEAANBOD TRANSPARANT?	6
5.1.1	Biedt de ordening van het studieaanbod een beter zicht op de plaats van een studierichting?	6
5.1.2	Komen alle studiedomeinen evenwaardig aan bod, met het hele spectrum aan studierichtingen en finaliteiten in elk domein?	6
5.2	IS HET STUDIEAANBOD RATIONEEL?	7
5.3	ZORGT HET STUDIEAANBOD VOOR EEN HERWAARDERING VAN HET TECHNISCH GEORIËNTEERD ONDERWIJS?	8
5.4	ZORGT HET STUDIEAANBOD VOOR EEN GETRAPTE STUDIEKEUZE?	8
5.5	BIEDT HET STUDIEAANBOD RUIMTE AAN SCHOLEN?	8
6	ALGEMENE CONCLUSIE	9
7	NOODZAKELIJKE BIJSTURINGEN	10
7.1	EERSTE GRAAD: ORIËNTERENDE FUNCTIE OPTIMALISEREN	10
7.2	TWEDE EN DERDE GRAAD	10
7.3	TIMING	11

1 Situering

De Vlor kreeg op 18 januari 2017 een tweede adviesvraag¹ over de conceptnota's over de modernisering van het secundair onderwijs: de conceptnota modernisering secundair onderwijs, maatregelen basisonderwijs en eerste graad en de conceptnota modernisering secundair onderwijs, maatregelen tweede en derde graad. Aanleiding voor deze adviesvraag is het addendum bij de conceptnota's dat de Vlaams Regering op vrijdag, 13 januari 2017 principieel heeft goedgekeurd.² Deze drie nota's rollen een deel van de maatregelen uit die opgenomen zijn in het masterplan modernisering secundair onderwijs.³

Het addendum gaat over het toekomstig studieaanbod in het secundair onderwijs: de basisopties in de eerste graad, de matrix voor de tweede en de derde graad en over de ordening van dat studieaanbod.

2 Focus van het advies

Focus van dit advies is het addendum van 13 januari 2017 over de basisopties in het tweede leerjaar van de eerste graad en de matrix voor de tweede en de derde graad. Het advies geeft een antwoord op de vraag of het studieaanbod dat voorligt en de ordening ervan, bijdragen tot de realisatie van de doelstellingen van de modernisering van het secundair onderwijs.⁴

Dit advies past in een groter geheel. Het studieaanbod en de ordening van het studieaanbod alleen zijn niet voldoende om de 19 doelstellingen⁵ van de modernisering waar te maken. Het masterplan omvat meer dan 70 maatregelen. Hiervan zijn er al meer dan de helft in uitvoering of gerealiseerd.

Over die andere maatregelen die mogelijk bijdragen tot de realisatie van de doelstellingen van de modernisering van het secundair onderwijs heeft de Vlor recent advies gegeven of bereidt hij een advies voor: de bestuurlijke optimalisatie van scholen⁶, de actualisering van de eindtermen en het concept van de eindtermen⁷, de hervorming van de leerlingenbegeleiding⁸ en het ondersteuningsmodel.⁹ Ook op deze aspecten gaat de Vlor in dit advies niet dieper in.

Om het studieaanbod en de ordening ervan grondig te beoordelen, is er meer duidelijkheid nodig over de concordantie tussen de nieuwe studierichtingen en de onderliggende beroepskwalificaties, over de concordantie tussen de huidige studierichtingen en de toekomstige

¹ De eerste adviesvraag ging over de conceptnota van 31 mei 2016 over de modernisering secundair onderwijs, maatregelen basisonderwijs en eerste graad van het secundair onderwijs. Over die maatregelen heeft de Vlor op 15 september 2016 een advies geformuleerd: Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over de conceptnota modernisering secundair onderwijs: maatregelen basisonderwijs en eerste graad](#).

² Vlaamse Regering, [Conceptnota 'Addendum bij conceptnota's 'eerste, tweede en derde graad SO'](#), 13 januari 2017.

³ Vlaamse Regering, [Masterplan hervorming S.O.](#), 4 juni 2013. Geraadpleegd op 13 februari 2017.

⁴ Vlaamse Regering, [Masterplan hervorming S.O.](#), 4 juni 2013. Geraadpleegd op 13 februari 2017, p. 13.

⁵ Vlaamse Regering, [Masterplan hervorming S.O.](#), 4 juni 2013. Geraadpleegd op 13 februari 2017, p. 13.

⁶ Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over de conceptnota Bestuurlijke Optimalisatie](#), 15 september 2016.

⁷ Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over de conclusies van het participatief publiek debat over de eindtermen](#), 24 november 2016.

Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Samen vorm geven aan een geactualiseerd beleidskader Samen vorm geven aan een geactualiseerd beleidskader voor eindtermen, leerplannen en kwaliteitstoezicht](#). Oriënterend advies, 8 oktober 2015.

⁸ Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over kaders voor een nieuw decreet leerlingenbegeleiding](#), 24 november 2016.

⁹ De Algemene Raad brengt daarover een advies uit op 23 februari 2017.

studierichtingen en over de modaliteiten voor de programmatie en de financiering van het aanbod. Daarvoor ontbreekt ook duidelijkheid over de inhoud van de algemene vorming en is het wachten op de beleidsontwikkelingen in verband met de modernisering van de einddoelen. Voor de beoordeling van het aanbod in de derde graad ontbreekt informatie over de vervolgtprojecten in het Se-n-Se en de aansluitende zevende jaren.

3 Toetsstenen voor de beoordeling van het studieaanbod

Om het studieaanbod en de ordening van het studieaanbod te beoordelen, gebruikt de Vlor de doelstellingen en de principes die de overheid zelf formuleerde bij de presentatie van het addendum aan de Vlor op 19 januari 2017 en in de conceptnota van 31 mei 2016 over de modernisering van het secundair onderwijs: maatregelen tweede en derde graad en die de overheid zelf vooropstelde in het masterplan.

Deze toetsstenen zijn:

- Het studieaanbod is transparant: domeinen en finaliteiten vormen het ordeningskader.¹⁰ Alle studiedomeinen komen evenwaardig aan bod, met het hele spectrum aan studierichtingen en finaliteiten in elk domein.¹¹ De ordening van het studieaanbod biedt een beter zicht op de plaats van een studierichting, ook in functie van de schoolkeuze.
- Het studieaanbod is rationeel: waar nodig ontstaan nieuwe studierichtingen, verdwijnen studierichtingen en worden studierichtingen samengevoegd. Studierichtingen zijn breed programmeerbaar en er blijft plaats voor nichestudierichtingen.¹²
- De modernisering van het studieaanbod en de nieuwe ordening ervan zorgen voor de herwaardering van het technisch georiënteerd onderwijs.
- Het studieaanbod zorgt voor een getrapte studiekeuze.
- Het studieaanbod is een instrument tegen de waterval.
- Het studieaanbod biedt ruimte voor scholen.¹³

4 Toetsing van de basisopties in het tweede leerjaar van de eerste graad

4.1 Is het studieaanbod transparant?

De curriculumdossiers over de netten heen zullen dezelfde zijn. Dat zal de transparantie verbeteren.

In zijn advies over de conceptnota modernisering secundair onderwijs, maatregelen basisonderwijs en eerste graad secundair onderwijs wees de Vlor op de opportuniteit om voor 2A en 2B dezelfde basisopties te gebruiken.¹⁴ De Vlaamse Regering is de Vlor hierin niet volledig

¹⁰ Vlaamse Regering. [Conceptnota tweede en derde graad S.O.](#), 31 mei 2017. Geraadpleegd op 16 februari 2017, p. 2.

¹¹ Vlaamse Regering. [Conceptnota tweede en derde graad S.O.](#), 31 mei 2017. Geraadpleegd op 16 februari 2017, p. 2.

¹² Vlaamse Regering. [Conceptnota tweede en derde graad S.O.](#), 31 mei 2017. Geraadpleegd op 16 februari 2017, p. 2.

¹³ Toelichting vertegenwoordigers van de minister op de Vlor op 19 januari 2017.

¹⁴ Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over de conceptnota modernisering secundair onderwijs: maatregelen basisonderwijs en eerste graad](#), 15 september 2016, p. 15.

gevolgd. Zij gebruikt wel in 2A en 2B de term basisopties, maar de basisopties krijgen niet altijd dezelfde naam in 2A als in 2B. (zie ook verder bij 4.3). De meeste benamingen van de basisopties sluiten aan bij de benamingen van de domeinen in de tweede en de derde graad. Dat is wel transparant.

De introductie van verschillende pakketten bij de basisopties is dan weer niet transparant. Wat zal in de ogen van ouders en leerlingen die een keuze moeten maken nog het verschil zijn tussen een basisoptie en een pakket? Bovendien is het niet altijd duidelijk wat de benamingen van die pakketten betekenen. Zo weet niemand wat vandaag een pakket Metaal in de basisoptie Techniek van 2B nog kan inhouden. De benaming komt trouwens niet meer voor in de tweede en de derde graad. Het zal erg moeilijk zijn om aan ouders en leerlingen het verschil duidelijk te maken tussen de verschillende basisopties en de onderliggende pakketten in de STEM-gerelateerde basisopties die ze kunnen kiezen in 2A en 2B.

Wat zijn de schakelmogelijkheden tussen de A-stroom en de B-stroom? De conceptnota modernisering secundair onderwijs, maatregelen basisonderwijs en eerste graad secundair onderwijs¹⁵ voorzagt mogelijkheden om zowel tijdens als op het einde van de eerste graad te schakelen tussen A en B. Het is niet duidelijk of die schakelmogelijkheden behouden blijven. Het addendum vermeldt alleen een Opstroomoptie in 2B waar leerlingen en ouders uitdrukkelijk moeten voor kiezen.

4.2 Is het studietoeraanbod rationeel?

In 2B zijn er minder basisopties dan vandaag. In 2A niet, het aantal basisopties is weliswaar teruggebracht tot 11 basisopties, maar via de pakketten en omdat leerlingen ofwel kiezen voor een basisoptie ofwel voor een pakket, zijn er in de feiten 23 basisopties in 2A. Dit is meer dan de 20 basisopties van vandaag.

Niet voor alle basisopties in de eerste graad is er in de tweede graad in de domeinen een studierichting met een aansluitende brede invulling. Zo heeft de basisoptie Sport in 2B in de tweede graad geen aansluitende richting Sport, behalve de nichestudierichting Topsport.

De pakketten in de eerste graad zijn soms specifieker dan het aanbod in de tweede graad. In 2B is er in de basisoptie Economie en organisatie een pakket Kantoor en een pakket Verkoop, maar in de tweede graad Economie en organisatie is er dan weer wel een bredere studierichting Organisatie en logistiek.

4.3 Zorgt het studietoeraanbod voor een herwaardering van het technisch gericht onderwijs?

In zijn advies over de conceptnota modernisering secundair onderwijs, maatregelen basisonderwijs en eerste graad, vroeg de Vlor dezelfde basisopties voor 2A en 2B. In deze beslissing opteert de Vlaamse Regering voor basisopties zowel voor 2A als voor 2B. Deze keuze kan bijdragen tot een herwaardering van het technisch georiënteerd onderwijs. De basisopties

¹⁵ Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over de conceptnota modernisering secundair onderwijs: maatregelen basisonderwijs en eerste graad](#), 15 september 2016, p. 15.

zijn echter niet dezelfde voor 2A als voor 2B, zoals de Vlor gevraagd had in zijn eerder advies.¹⁶ Waarom krijgt 2B geen basisoptie STEM, maar een basisoptie Techniek? Deze keuze doet een hiërarchie vermoeden tussen A en B.

4.4 Zorgt het studieaanbod voor een getrapte studiekeuze?

Net zoals in zijn advies over de conceptnota modernisering secundair onderwijs, maatregelen basisonderwijs en eerste graad, blijft de Vlor de doelstellingen van de eerste graad, nl. leerlingen oriënteren en voorbereiden op een meer bewuste en gerichte studiekeuze na de eerste graad, onderschrijven.¹⁷ Na de eerste graad moet elke leerling nog kunnen kiezen voor om het even welk domein in de tweede graad.¹⁸

4.4.1 In de A-stroom

Het addendum garandeert niet dat elke leerling na de eerste graad nog kan kiezen voor om het even welk domein in de tweede graad, omdat:

- de 8 differentiatiemogelijkheden in 1A al een voorafname kunnen zijn op de basisopties in 2A;
- leerlingen maar voor 1 basisoptie of 1 pakket van een basisoptie kunnen kiezen;
- de benamingen van de basisopties, zoals bij STEM-wetenschappen en STEM-technieken, een verschillend abstractieniveau suggereren;
- de klassenraad de keuze voor een basisoptie in 2A kan beperken;
- de 2 uur differentiatie een uitbreiding kan zijn van de 5 uur basisoptie. Zo kan de schoolkeuze na het zesde leerjaar bepalend worden voor de verdere schoolloopbaan van een leerling. Scholen kunnen immers in het eerste leerjaar van de eerste graad differentiëren in functie van hun basisopties in het tweede jaar van de eerste graad en basisopties aanbieden in functie van hun studieaanbod in de bovenbouw.

4.4.2 In de B-stroom

In de B-stroom garandeert de beslissing van de Vlaamse Regering evenmin dat leerlingen na de eerste graad nog voor om het even welk domein kunnen kiezen in de tweede graad, omdat ook in de B-stroom leerlingen maar voor 1 basisoptie of 1 pakket van een basisoptie kunnen kiezen. Het is ook niet logisch dat leerlingen in de eerste graad een engere keuze moeten maken dan in de tweede graad. Leerlingen kiezen bijvoorbeeld in 2B voor het enge pakket Verkoop en in de tweede graad voor de aansluitende inhoudelijk brede studierichting Organisatie en logistiek.

4.5 Is het studieaanbod een instrument tegen de waterval?

Het aanbod kan slechts in beperkte mate een instrument zijn tegen de waterval, maar door te kiezen voor een basisoptie met de naam 'Opstroomoptie', bevestigt de regering eerder de waterval dan ze aan te pakken. Ook het principe dat leerlingen in 2B uitdrukkelijk moeten kiezen

¹⁶ Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over de conceptnota modernisering secundair onderwijs: maatregelen basisonderwijs en eerste graad](#), 15 september 2016, p. 15.

¹⁷ Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over de conceptnota modernisering secundair onderwijs: maatregelen basisonderwijs en eerste graad](#), 15 september 2016, p. 12.

¹⁸ Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over de conceptnota modernisering secundair onderwijs: maatregelen basisonderwijs en eerste graad](#), 15 september 2016, p. 15.

voor die basisoptie, is problematisch. De Vlor uit hier opnieuw zijn bezorgdheid dat de maximale mogelijkheden tot schakelen zoals opgenomen in de conceptnota modernisering secundair onderwijs, maatregelen basisonderwijs en eerste graad, verloren gaan.

De waterval blijft bestaan als de klassenraad de keuze voor een basisoptie kan blijven beperken. Deze mogelijkheid geeft aan dat er een verschil in abstractieniveau is.

4.6 Biedt het studieaanbod ruimte aan scholen?

De beslissing van de Vlaamse Regering beperkt de vrijheid van scholen om hun aanbod te organiseren in functie van een optimale oriëntering na de eerste graad, omdat:

- ze acht differentiatiepakketten vastlegt voor 1A;
Vandaag zijn scholen vrij om het complementair gedeelte, zowel in A als in B in te vullen.
- scholen geen combinaties van basisopties of pakketten mogen aanbieden.

5 Toetsing van matrix in de tweede en de derde graad

5.1 Is het studieaanbod transparant?

5.1.1 Biedt de ordening van het studieaanbod een beter zicht op de plaats van een studierichting?

De voorgestelde ordening op basis van finaliteit en domein maakt het studieaanbod overzichtelijker dan vandaag, omdat:

- het hele aanbod samengebracht wordt in een overzichtelijke matrix;
- elke studierichting een duidelijke finaliteit krijgt;
- STEM een duidelijke plaats krijgt in de matrix;
- de curriculumdossiers van de netten dezelfde zullen zijn, wat de transparantie over de scholen en de netten heen zal verbeteren.

Maar de invulling van de matrix is niet altijd helder, omdat:

- ze gebruik maakt van twee ordeningsprincipes, de oude indeling naar onderwijsvorm en de nieuwe indeling naar finaliteit;
- alle studierichtingen van het aso domeinoverschrijdend zijn:
Een beperkt aantal studierichtingen, zoals Latijn-wiskunde, zijn inderdaad inhoudelijk verwant met twee domeinen. Maar de meeste studierichtingen zijn inhoudelijk verwant aan een domein. Zo hoort Grieks-Latijn thuis in het domein Taal en cultuur.
- bepaalde studierichtingen op verschillende plaatsen in de matrix voorkomen:
Toerisme en Biotechnologische en Chemische wetenschappen staan op drie plaatsen in de matrix. Dit kan alleen als de studierichting inhoudelijk verwant is aan verschillende domeinen.

5.1.2 Komen alle studiedomeinen evenwaardig aan bod, met het hele spectrum aan studierichtingen en finaliteiten in elk domein?

De toevoeging van het domein Taal en cultuur is hier zeker een pluspunt voor leerlingen die belangstelling hebben voor taal en communicatie. Het is ook positief dat duaal leren geen aparte kolom is in de matrix, maar een andere leerweg om dezelfde doelen te realiseren.

Niet voor alle domeinen zijn er studierichtingen over de volledige breedte van het continuüm. Het domein Sport bijvoorbeeld heeft maar 1 finaliteit, met uitzondering van de nicheopleidingen Topsport.

In de derde graad zijn er studierichtingen die geen band hebben met een onderliggende brede studierichting in de tweede graad. Zo ontbreekt in de tweede graad in het domein Maatschappij en welzijn een brede studierichting als onderbouw voor de derde graad Wellness en Schoonheid.

In het aso is er in de tweede graad een studierichting Moderne talen. In de derde graad kunnen deze leerlingen in het aso alleen kiezen voor Moderne talen-wetenschappen of Economie-moderne talen. Deze studierichtingen spreken niet alle leerlingen aan die een hoog abstractieniveau aankunnen en veel belangstelling hebben voor talen. Ook vandaag bestaat voor deze leerlingen geen studierichting in de derde graad van het aso, en dat verandert niet in de matrix. De beslissing die voorligt, is op dit punt een gemiste kans.

De Vlaamse Regering wil voor de doorstroomrichtingen in het tso eindtermen ontwikkelen die gebaseerd zijn op de huidige eindtermen voor aso. Het zou kunnen dat hierdoor een groep leerlingen die nu in het tso zit en succesvol doorstroomt naar het hoger onderwijs, bijvoorbeeld professionele bachelors, deze mogelijkheid niet meer heeft.

Sommige studierichtingen appelleren aan twee verschillende leerlingenprofielen. Zo is er in de derde graad maar 1 studierichting Beeldende kunst. Er is echter een verschil tussen de inhoud van en de leerlingen die kiezen voor vrije of voor toegepaste beeldende kunst. Ook de opleiding Grafimedia in de derde graad lijkt twee verschillende groepen van leerlingen aan te spreken.

Leren en werken is niet opgenomen in de matrix. Het overleg hierover is nog niet afgerond.

Ook OV1 en OV2 staan niet in de matrix.

De raad vraagt zich ook af waarom sommige studierichtingen of opleidingen geschrapt worden. Zo verdwijnt de opleiding Schilder-Decorateur uit OV3 en blijft Verkoop wel bestaan in de basisopties, maar verdwijnt in de tweede en de derde graad.

5.2 Is het studieaanbod rationeel?

Het aantal studierichtingen in de tweede en de derde graad is inderdaad verminderd, maar dat geldt enkel voor het aantal studierichtingen met een finaliteit arbeidsmarkt. Het aantal studierichtingen in het aso is niet verminderd en er blijven te veel studierichtingen in de tweede graad.

De Vlaamse Regering past haar principe om in de tweede graad te evolueren naar inhoudelijk bredere studierichtingen niet in alle domeinen consequent toe. Het is goed dat leerlingen die in het domein Maatschappij en welzijn in de dubbele finaliteit kiezen voor de studierichting Maatschappij en welzijn die keuze in de derde graad verder kunnen verfijnen en kiezen voor Gezondheidszorg of voor Opvoeding en begeleiding. Die inhoudelijk brede opleidingen in de tweede graad kunnen altijd in een bepaalde context aangeboden worden. Maar de leerlingen die in het domein STEM in de tweede graad van de dubbele finaliteit kiezen voor Voertuigtechnieken,

kunnen in de derde graad die keuze niet verder verfijnen. Een brede studierichting Elektromechanische technieken in de tweede graad laat dat wel toe.

De strakke koppeling aan de kwalificatiedatabank en de niveaus van de Vlaamse kwalificatiestructuur (VKS) bepaalt het studieaanbod met een finaliteit arbeidsmarkt. Zo is de opleiding Kappersmedewerker in OV3 verdwenen omdat de sector daarvoor geen beroepskwalificatie heeft ontwikkeld. Nochtans een studierichting met veel leerlingen die voortaan minder mogelijkheden krijgen om een kwalificatie te verwerven. Een ander voorbeeld is de beslissing om bij de finaliteit arbeidsmarkt een onderscheid te maken tussen twee studierichtingen: Meubel en interieurwerk en Schrijn- en timmerwerk omdat dit twee verschillende beroepskwalificaties zijn die al ontwikkeld zijn. Terwijl dit nu in de 3de graad één studierichting is: Houtbewerking. De afgestudeerden van die opleiding vinden goed hun weg op de arbeidsmarkt. De studierichting Houtbewerking biedt hier meer garanties op een brede vorming.

Het addendum vermeldt dat het studieaanbod dynamisch kan evolueren en nog wijzigingen kan ondergaan omwille van maatschappelijke, technologische en digitale ontwikkelingen. De Vlor vindt het dan ook voorbarig om vandaag al invulling te geven aan de studierichtingen die voorbereiden op zorgberoepen in het domein Maatschappij en welzijn terwijl heel de zorgladder vandaag ter discussie staat en er in die sector nog onvoldoende zicht is op ontwikkelingen in de beroepen.

5.3 Zorgt het studieaanbod voor een herwaardering van het technisch georiënteerd onderwijs?

De beslissing van de Vlaamse Regering om een aantal studierichtingen in kso en tso expliciet te benoemen als doorstroomrichtingen kan bijdragen tot een herwaardering van het technisch georiënteerd onderwijs. De volle lijn tussen de domeingebonden en de domeinoverschrijdende studierichtingen, terwijl de meeste van die domeinoverschrijdende studierichtingen thuis horen in een domein, draagt dan weer niet bij tot die herwaardering. Leerlingen zullen foutieve studiekeuzes blijven maken voor domeinoverschrijdende studierichtingen.

5.4 Zorgt het studieaanbod voor een getrapte studiekeuze?

Het principe van inhoudelijk bredere studierichtingen in de tweede graad en meer specifieke studierichtingen in een fijnmaziger aanbod in de derde graad, zorgt in de bovenbouw van het secundair onderwijs voor een getrapte studiekeuze. Leerlingen kunnen dan immers na de tweede graad nog een meer specifieke studiekeuze maken in de derde graad.

Op dit punt is de beslissing van de Vlaamse Regering niet altijd consequent en zijn er nog hiaten in de matrix. Een aantal studierichtingen in de tweede graad, zoals Toerisme, Podiumtechnieken en Voertuigtechnieken, zijn te specifiek voor de tweede graad.

5.5 Biedt het studieaanbod ruimte aan scholen?

De beslissingen van de Vlaamse Regering over het aanbod in de tweede en de derde graad bieden scholen de vrijheid om zich te organiseren ofwel op basis van domeinen en finaliteiten ofwel op basis van de onderwijsvormen.

De ruimte voor scholen is echter ook afhankelijk van de modaliteiten voor de financiering en de programmatie van het gemoderniseerd aanbod. Die modaliteiten ontbreken. Daardoor is het moeilijk om de gevolgen van de uitrol van het gemoderniseerd aanbod op het terrein in te schatten.

6 Algemene conclusie

Op basis van de analyse aan de hand van de eigen uitgangspunten van de Vlaamse Regering blijkt dat er een aantal stappen gezet zijn, maar er wel belangrijke pijnpunten en gemiste kansen blijven in de beslissing van de Vlaamse Regering die de realisatie van de doelstellingen van het masterplan over de modernisering van het secundair onderwijs¹⁹ hypothekeren.

Niet alle leerlingen zullen vanaf 12 jaar mogelijkheden krijgen tot een gefaseerde, bewuste en positieve studiekeuze. Zo bereikt de Vlaamse Regering haar doel niet om onherroepelijke en op foute gronden gebaseerde keuzes op 12 jaar te vermijden.²⁰ Vooral voor sociaal kwetsbare leerlingen is dit problematisch en is kiezen vaak verliezen.²¹ In de feiten kan de schoolkeuze na het zesde leerjaar bepalend blijven voor de schoolloopbaan, omdat:

- het aanbod en de organisatie van het aanbod in de eerste graad geen positieve school- en studiekeuze garanderen op basis van inzicht, interesse en capaciteiten van de leerling en dus onafhankelijk van de sociaaleconomische en sociaal-culturele status²², omdat scholen de oriënterende functie van de eerste graad niet kunnen waarmaken.
- de Vlaamse Regering niet overal haar principe van de bredere invulling van de studierichtingen in de tweede graad consequent toepast.

Voorkomen van vroegtijdig schoolverlaten en de ongekwalificeerde uitstroom verminderen zonder daarbij aan kwaliteit in te boeten,²³ is een doelstelling, waarvoor veel meer en andere maatregelen nodig zijn dan een modernisering en een ordening van het aanbod. Toch betreurt de Vlor dat de band tussen de modernisering van het aanbod en die doelstelling verdwenen is. Wat voorligt, gaat uit van een statische visie op de ontwikkeling van jongeren, terwijl de ontwikkeling van jongeren eerder grillig verloopt. Jongeren verlaten vaak vroegtijdig en zonder kwalificatie het onderwijs omdat ze in een studierichting terecht komen die om een of andere reden toch niet de juiste is.

In het masterplan nam de Vlaamse Regering zich voor om het technisch georiënteerd onderwijs te opwaarderen en te stimuleren.²⁴ Door in de matrix zowel met finaliteiten en domeinen als met de oude onderwijsvormen te werken en de aso-studierichtingen per definitie als domeinoverschrijdend te beschouwen, blijven de beschotten tussen de verschillende

¹⁹ Vlaamse Regering. [Masterplan hervorming S.O.](#), 4 juni 2013. Geraadpleegd op 13 februari 2017, p. 13.

²⁰ Vlaamse Regering. [Masterplan hervorming S.O.](#), 4 juni 2013. Geraadpleegd op 13 februari 2017, p. 13, doelstelling 5.

²¹ Spruyt, B. & Laurijssen, I. (2011). 'Keuzes maken verschillen. Over de rol die onderwijskeuzes spelen in de sociale reproductie van onderwijsongelijkheid in het licht van de hervormingsvoorstellen voor het secundair onderwijs' *Tijdschrift voor Onderwijsrecht en Onderwijsbeleid* 2010-2011 (3): 186-195.

²² Vlaamse Regering. [Masterplan hervorming S.O.](#), 4 juni 2013. Geraadpleegd op 13 februari 2017, p. 13, doelstelling 6.

²³ Vlaamse Regering. [Masterplan hervorming S.O.](#), 4 juni 2013. Geraadpleegd op 13 februari 2017, p. 13, doelstelling 19.

²⁴ Vlaamse Regering. [Masterplan hervorming S.O.](#), 4 juni 2013. Geraadpleegd op 13 februari 2017, p. 13, doelstelling 13

onderwijsvormen bestaan en bestendigt de Vlaamse Regering de maatschappelijke onderwaardering van het technisch georiënteerd onderwijs.

7 Noodzakelijke bijstellingen

De Vlor vraagt met aandrang aan de Vlaamse Regering om haar beslissing over het aanbod en de organisatie van het aanbod in het secundair onderwijs bij te sturen en deze pijnpunten weg te werken.

7.1 Eerste graad: oriënterende functie optimaliseren

Om te garanderen dat de eerste graad van het secundair onderwijs leerlingen oriënteert en echt voorbereidt op een meer bewuste en gerichte studiekeuze voor een breder ingevulde studierichting in de tweede graad, is het nodig dat in die eerste graad:

- leerlingen kunnen kiezen voor een beperkt aantal basisopties zonder hiërarchisch verband en die dezelfde zijn voor de A-stroom als voor de B-stroom.²⁵
- leerlingen zowel in de A-stroom als in de B-stroom voor verschillende en voldoende brede basisopties kunnen kiezen om de oriënterende functie van de eerste graad waar te maken. Op deze leeftijd zijn jongeren nog zoekende. Zij moeten hun mogelijkheden kunnen exploreren.
- differentiatie betrekking heeft op remediëring, verbreding en verdieping van de basisvorming, zowel in het eerste leerjaar van de eerste graad als in het tweede leerjaar van de eerste graad. Vooral de inhoud van de basisvorming moet de keuze voor alle domeinen in de tweede graad open te houden.
- de klassenraad de keuze voor basisopties niet kan beperken. Zij kan wel adviseren.
- de schakelmogelijkheden tussen A en B uit de conceptnota behouden blijven en niet afhangen van een keuze voor een Opstroomoptie.

7.2 Tweede en derde graad

De Vlor vraag aan de Vlaamse Regering volgende bijstellingen:

- In de tweede graad werk maken van breder ingevulde studierichtingen;²⁶
- De inhoudelijke coherentie bewaken tussen de breder ingevulde studierichtingen in de tweede graad en de fijnmazigere studierichtingen in de derde graad;
- De studierichtingen in de derde graad niet automatisch koppelen aan ingeschaalde beroepskwalificaties, maar vertrekken vanuit de behoeften van het doelpubliek en van de finaliteit van het secundair onderwijs;

²⁵ Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over de conceptnota modernisering secundair onderwijs: maatregelen basisonderwijs en eerste graad](#), 15 september 2016, p. 15.

²⁶ Minderheidstandpunt van Provinciaal Onderwijs Vlaanderen: Provinciaal Onderwijs Vlaanderen onderschrijft het principe van getrapte studiekeuze, maar stelt anderzijds ook dat hierbij rekening gehouden moet worden met alle leerlingenprofielen, ook met de leerlingen die wel sneller weten wat ze willen. Daarom is het belangrijk om vanaf de tweede graad in sommige heel specifieke beroepsgerichte opleidingen voldoende ruimte te laten voor de ontwikkeling van beroepsgerichte kennis en vaardigheden zodat jongeren op hun talenten kunnen aangesproken worden. Het spreekt voor zich dat na de tweede graad de mogelijkheid moet bestaan om van opleiding te veranderen in de derde graad.

- De coherentie herbekijken tussen Se-n-Se en de derde graad van de studierichtingen met een dubbele finaliteit en een finaliteit arbeidsmarkt. Nu zijn er in de derde graad zeer specifieke studierichtingen die eerder thuis horen in een Se-n-Se aanbod;
- Duidelijkheid scheppen over de certificering van alle leerlingen die het secundair onderwijs verlaten en over hun doorstroommogelijkheden naar het hoger onderwijs, met inbegrip van hbo5;
- Een plaats geven in de matrix aan alle opleidingsvormen van het buitengewoon onderwijs met hun specifieke finaliteiten;
- Het aanbod OV3 herbekijken in functie van de tewerkstellingskansen voor de doelgroep;
- Het deeltijds beroepsecundair onderwijs een plaats geven in de matrix;
- Duidelijk definiëren wat een niche-opleiding is. Nu worden verschillende soorten studierichtingen aangeduid als een niche-opleiding;
- Een cyclus voorzien voor de actualisering van het onderwijsaanbod, waarbij de screening van een opleiding na een vooraf bepaalde periode en aan de hand van criteria die vastliggen in een reglementair kader, aanleiding kan geven tot de actualisering, omvorming of schrapping van een studierichting.²⁷

7.3 Timing

Rekening houdend met deze voorstellen stelt de Vlor zich vragen bij de strakke timing die de Vlaamse Regering zichzelf oplegt.

Patrice Caremans
secretaris Raad Secundair Onderwijs

Luc De Man
voorzitter Raad Secundair Onderwijs

²⁷ Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over het Rekenhofrapport over de aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt](#), 26 maart 2015, p. 8.